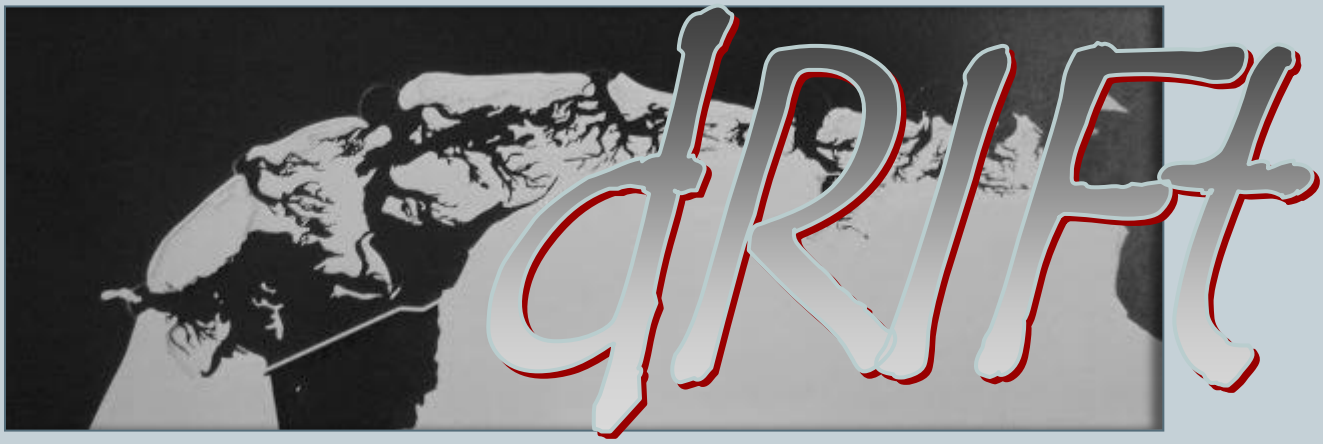

Huisduinen – Den Helder

Station Den Helder ligt in volle zon en frisse wind. Zilvermeeuwen zeilen door de heldere lucht en roepen luid en klagend. Ook het monument van moeder en kind, met aan hun voeten de morsdode en vertrapte vader, geniet van het zonnetje: “Voor hen die vielen” valt er te lezen. Kennelijk heeft dat vallen over de gehele wereld plaats gegrepen. In het armoedig, half door onkruid overwoekerde, klinkerwerk dat zich voor het monument bevindt, is in elk geval vaag een wereldkaart te herkennen. Dat moet toch een betekenis hebben?
We gaan de Javastraat in en doorkruisen de Indische buurt. De ‘Oranjerie’ blijkt een plantentuin te zijn met flink wat Zen en Japan. In de bijbehorende kas stikken we haast. Behalve dat het er behoorlijk warm is, heerst er ook een geduchte vochtigheid terwijl het personeel er stevig op los rookt. Celebesstraat, Timorpark. Heel ons voormalig bezit trekt aan ons voorbij. Den Haag heeft de naam de weduwe van Indië te zijn, maar ook Den Helder heeft via de marine en de marinemensen een sterke band met ‘de Oost’.
Onderweg naar Huisduinen wandelen we voorbij tal van militaire objecten. Niet alleen de Linie maar ook fort Erfprins. Wat verderop wacht fort Kijkduin nog op ons. De geschiedenis van Den Helder is doortrokken met marine en krijgsgeweld.

De vuurtoren, Lange Jaap, staat lang, slank en stoer opvallend te zijn aan de rand van het Huisduiner poldertje. Een mooi, rommelig stukje land met volkstuintjes, een kerkhof, paardenweidjes en in de hoek, tegen het dorpje aan, een zorgboerderij met een flink aantal koeien. Een huis draagt de naam ‘De krater’. Dat slaat natuurlijk op de tweede wereldoorlog. Maar voor die tijd is hier ook gevochten. Op 21 augustus 1673 vond de slag bij Kijkduin plaats. Een plaquette op het kerkje van Huisduinen herinnert ons aan deze zeeslag, waarbij ’s Lands vloot onder commando van Luitenant-admiraal Michiel Adriaensz de Ruyter een einde maakte aan de dreiging van een Brits-Franse landing op de Nederlandse kust. De gedenkplaat laat verder weten dat ook dominee Salomon van Til nog een duit in het zakje deed. Hij ging voor in gebed en was zich ervan bewust dat: ‘d ‘overwinning alleenlijk hing aan Godts Almaghtige schikking.’

Voor het huidige Den helder is een latere krijgsheer van nog veel meer belang geweest. Op 9 september 1811 werd het volgende bekend gemaakt aan de bevolking:
“De Maire van de Helder en Huisduinen brengt hier mede ter kennis van desselvs onderhorige ingezetenen, dat bij hem ontvangen is de officiële Kennisgeving van de Komst van hare Keijzerlijke en Koninglijke Majesteiten binnen eenige dagen in dit Departement.”
Keizer Napoleon, want we hebben het over hem, kwam inderdaad. Hij bezocht Den Helder van 15 tot 17 oktober 1811 en zag direct de strategische waarde van de haven aan het Nieuwe Diep. Dit Nieuwe Diep was in 1781 ontstaan nadat men aan de oostkant van de Helder een kreek had aangepast en tot oorlogshaven bestemd. Toen Napoleon verscheen was hiervan nog maar een onbeduidende vissershaven over, met een werfje en een kielplaats om zeeschepen te repareren. Maar spoedig zou het uitgroeien tot de belangrijkste marinehaven in het noorden van het Franse keizerrijk. Hier zou het Gibraltar van het Noorden gerealiseerd worden. Hij gaf opdracht tot de bouw van verdedigingswerken in en om Den Helder. Op 4 maart 1812 werd het plan voor de fortificatie goed gekeurd door het Comite central des fortifications. De bouw nam een aanvang. Napoleon eiste spoed. De namen voor de verschillende forten werden ontleend aan vertrouwelingen van de keizer die voor hem gesneuveld waren. Het huidige fort Kijkduin werd vernoemd naar kolonel F.L. Morland die in 1805 sneuvelde bij de slag in Austerlitz. Dat werd dus Fort Morland. Zo ontstonden ook de forten l’ Ecluse (nu Dirksz admiraal), Lasalle (het huidige Erfprins).

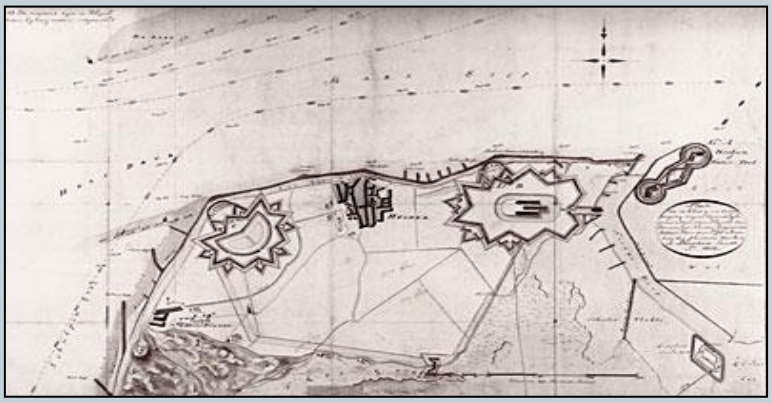

Ontwerp van Jan Blanken; plan ter dekking en verdediging tegen vijandelijke aanvallen van ’s lands zeehaven het Nieuwe Diep aan den Helder

Er zijn nog veel meer herinneringen aan deze Franse invloed. Zo is er slechts een Nederlandse stad die zich mag verheugen in een straatnaam te Parijs: Rue Helder. En aan de overkant van het Marsdiep, op Texel ligt het oude fort de Schans. Door toedoen van Napoleon werd dit aangepast aan de toenmalige eisen en aan weerzijden voorzien van een tweetal steunforten: Redoute en Lunette. Alle drie zijn ze recent in oude luister herstelt. Al liggen ze wat hulpeloos verscholen achter de nu veel hogere waddendijk dan die van begin negentiende eeuw.

Uiteraard zijn er in Huisduinen ook nog restanten vanuit de tweede wereldoorlog te vinden. Opeens zien we een vervallen militair complex. Een voorbijganger weet te melden dat een van deze panden nog ontworpen is door Albert Speer, de meester-architect van Hitler, die hier onder andere het zogenaamde officierencasino bouwde.

Het Casino

Boven op de dijk nemen we koffie en raken in gesprek met de serveerster. Haar man vist op garnalen, zomaar een beetje voor zichzelf. Vanavond worden ze gepeld, door het hele gezin. Wij spreken van dichte mist die plotseling op kan komen zetten, van stormachtige wind en visserslui die op zee gebleven zijn. Het maakt allemaal weinig indruk. Haar echtgenoot is een man van de zee en die komt altijd thuis.
Er valt dus genoeg te beleven in Huisduinen, maar we moeten verder over de zeedijk. Massief en onoverwinnelijk, ben je geneigd te denken. Het is er koud in het nu mistige en winderige weer. Een onverschrokken vogelaarster zit in de luwte van haar auto en tuurt over zee. Zojuist spotte ze nog een tuimelaar. Nu is ze vooral op zoek naar Jan van Genten, zo passend in dit weer.

Halverwege de zeewering staren we even naar de beide eilanden buitengaats. Hoe komt het toch dat iedereen altijd maar naar eilanden toe wil? Wij in elk geval wel. Rob vertelt wanneer hij op reis eilanden aandoet er altijd wel een moment is dat iets hem aan de Wadden doet denken. ‘Maar’, zegt hij, ‘ik dwaal af en dat vind ik eigenlijk wel de mooiste vorm van verdwalen, ik verdwaal trouwens graag.’ ‘Bedenk je dat nou hier ter plaatse?’, vraag ik verbouwereerd. ‘Het schiet me te binnen, maar misschien heb ik het ooit ergens gelezen. Ik ben het er in ieder geval hartgrondig mee eens.’ Enfin in een volgende Drift moet hij maar eens over zo’n avontuur schrijven.

Bij café Landsend begint de bedrijvigheid van een echte haven. De veerboot naar Texel vaart uit. En hoewel de marine in afbraak is, liggen er nog steeds machtig grote schepen. Bovendien is er de voorbije grandeur van statige militaire panden in strakke voor-vorige eeuwse stijl. Neem ‘het Paleis’ het voormalig onderkomen van de commandant der marine. Wat een schoonheid! Al moet het nu genoegen nemen met een veel bescheidener taak en biedt het onderdak aan de Stafgroep Communicatie CZSK. Dat zegt tenminste een A-viertje aan het raam van het ‘Peperhuisje’ nabij Lands End.

De offshore neemt de plaats in van de verdwijnende marine. Indrukwekkende zeeslepers en andersoortige vaartuigen liggen aan de kade. De Highland Citadel en de Highland Monarch, beide onder Panamese vlag rusten naast elkaar. Wat verderop exploratievaartuigen met reusachtige kranen en helikopterplatforms. Er is van allerlei industrie omheen. Damen shipyards, duikbedrijven en het nodige aan visserij. Toch rukt ook hier de moderne samenleving op. In een duidelijk voor de scheepvaart bedoelde loods huist een kinder- en jeugdpsychologisch adviesbureau. Schietvereniging ‘De vrijheid’ heeft er ook een plek gevonden.

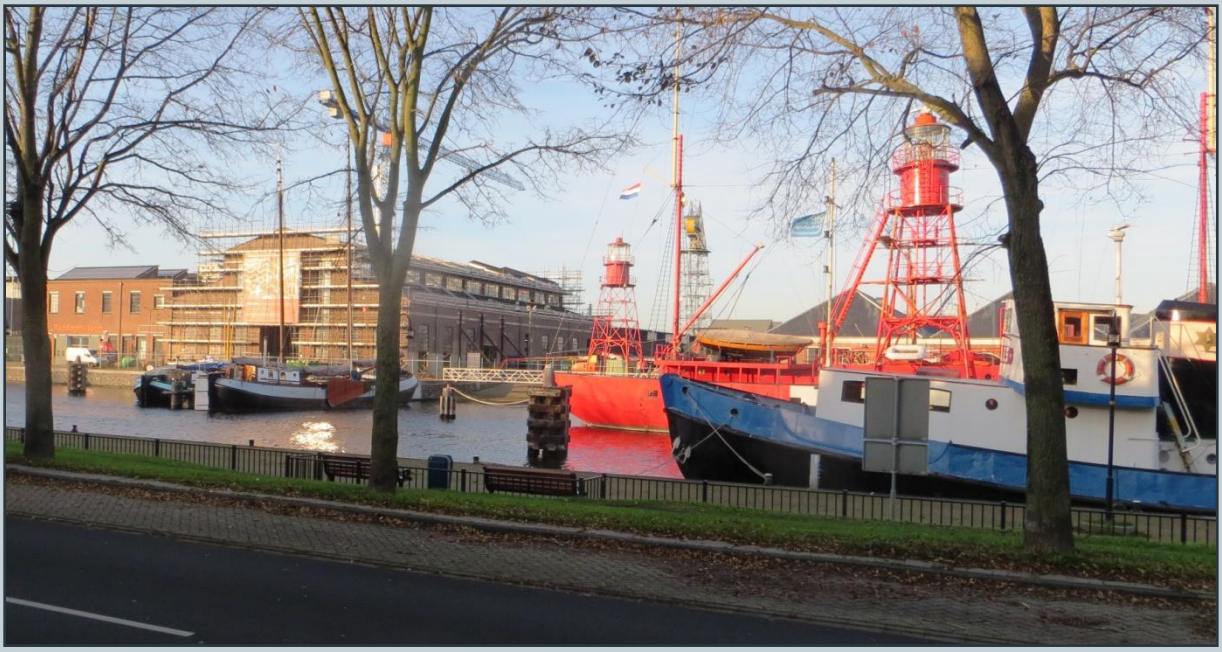

Het eindpunt van deze dag is het gemaal de Helsdeur. Samen met de Koopvaardersschutsluis vormt dit een barrière die het zoute water van de Waddenzee buiten moet houden. Hier eindigt het Noord Hollands kanaal. Voor korte tijd de verbinding van de haven van Amsterdam met de Noordzee. Klaar in 1824 en in 1876 alweer overbodig. Toen werd het Noordzeekanaal geopend van Amsterdam naar het nieuwe dorp IJmuiden.
Wij keren terug naar het centrum. Een mooie wandeling voert ons langs de Binnenhaven en Zuidstraat. Met aan de ene kant uitzicht op de haven en aan de andere kant een bonte stoet van huizen. Sommige zijn goed onderhouden en zou je zelfs statig kunnen noemen. Het verval overheerst toch. Veel cafés met weinig klandizie, een enkel bordeel, huizen die wel een verfje kunnen gebruiken. Kortom een straat bij een haven.
Dan zijn we alweer bij het station. De zon schijnt weer en de trein wacht.

Tekst: Theo Bakker
Foto's: Rob Strietman